




Dosarul nr. 3-1277/2019

H O T  E  
În numele Legii

29 iulie 2021

mun.

Chișinău

Judecătoria Chișinău (sediul Râșcani)

În componența:

Președintele ședinței, judecător

Gandrabur Marcel

Grefier

Roșca Andrian

examinând în ședință de judecată publică, cauza de contencios administrativ intentată de Comisia Electorală Centrală împotriva Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității, intervenienți accesorii Ministerul Justiției al Republicii Moldova, Centrul de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități (adulte) Bădiceni, r. Soroca, Internatul Psihoneurologic din Bădiceni, Consiliul r. Soroca, Primăria com. Bădiceni, r. Soroca, Rău Vitalie și Carpova Capitolina cu privire la contestarea actului administrativ individual,

**a c o n s t a t a t :**

**Argumentele participanților la proces.**

La data de 01 martie 2018 Comisia Electorală Centrală (în continuare CEC) a înaintat acțiune de contencios administrativ împotriva Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității (în continuare CPEDA), persoane terțe/intervenienți accesorii Carpova Capitolina, Rău Vitalie și Ministerul Justiției al Republicii Moldova solicitând anularea deciziei nr. 127/17 din 29 decembrie 2017.

În motivarea acțiunii a menționat că, prin decizia contestată s-a decis următoarele: 1) faptele constatate reprezintă discriminare directă în exercitarea dreptului la vot al persoanelor declarate incapabile pe criteriu de dizabilitate, 2)

faptele constatate la pct. 5.7-5.11 reprezintă discriminare prin asociere a persoanelor cu dizabilități psihosociale cu persoanele declarate incapabile, 3) Consiliul recomandă Parlamentului eliminarea restricțiilor în exercitarea dreptului la vota al persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu standardele internaționale în materia nediscriminării, 4) Consiliul recomandă Comisiei Electorale Centrale să asigure buna aplicare a mecanismului de administrare a Registrului de Stat al Alegătorilor prin conlucrarea cu instituțiile de resort pentru a nu admite fapte similare pe viitor, 5) Decizia se comunică părților și va fi făcută publică pe adresa [www.egalitate.md](http://www.egalitate.md). 6) Decizia este cu drept de atac în instanța de contencios administrativ, conform prevederilor pct. 65 din Legea nr. 298 din 21 decembrie 2012 cu privire la activitatea Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității și ale Legii contenciosului administrativ nr. 793 din 10 februarie 2000.

Consideră că decizia nr. 127/17 din 29 decembrie 2017 este emisă contrar legii și procedurii or, plângerile depuse de Carpova Capitolina și Rău Vitalie au fost depuse la 19 octombrie 2017, iar decizia a fost adoptată la 29 decembrie 2017, adică cu depășirea termenului statuat în pct. 51 și pct. 52 din Regulamentul de activitate a Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității. Prin scrisoarea CPEDAE nr. 03/1105 din 31 octombrie 2017 s-a solicitat CEC să prezinte până la 20 noiembrie 2017 poziția asupra plângerii contrar termenului fixat la pct. 57 din același Regulament, de altfel, decizia CPEDAE urma a fi comunicată în termenul de 10 zile de la adoptare stabilit în pct. 66 din Regulament. Astfel, având în vedere că în cadrul procedurii de soluționare a cauzei, Comisia nu a fost informată asupra prelungirii termenelor vizați, consideră că termenii în cauză au fost încălcați de către CPEDAE, de asemenea, fiind ignorată practica judiciară, or, prin decizia Curții Supreme de Justiție din 03 mai 2017 (dosarul nr. 3ra-380/17) la cererea Centrului Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal, CPEDAE i-a fost solicitată atenția asupra inadmisibilității nerespectării termenului sub sancțiunea anulării actului administrativ.

Invocă faptul că, în acord cu pct. 52, 54, 55, 58 din Regulamentul de activitate a Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității și art. 11 alin. (1) și (2) din Legea cu privire la asigurarea egalității, participarea părților la ședințele Consiliului este un drept, fiind o obligație a Consiliului de a invita părțile la ședință, inclusiv de a întreprinde măsuri de conciliere a părților,

fapt care nu a avut loc. CEC a fost invitată numai la ședința de audiere, la care a participat un singur membru al Consiliului asistat de un reprezentant din cadrul aparatului, nefiind la ședința propriu-zisă a Consiliului din 29 decembrie 2017 când a fost adoptată decizia nr. 127/17, de altfel, audierea de un membru raportor în niciun fel nu poate fi echivalată cu ședința unui organ colegial, informația obținută în urma audierii de către un membru și redată colegilor săi prin definiție poartă caracter subiectiv și drept consecință poate fi una părtinitoare, prin aceasta fiind distorsionat conceptul luării unei decizii obiective, adică în cazul de față – colegiale. Examinarea cauzei în lipsa CEC a lipsit-o de dreptul egalității de arme, fiind subminate principiile transparenței, contradictorialității, asigurării dreptului la apărare, nu i-a fost oferit proiectul de decizie pentru a aduce argumente suplimentare în susținerea poziției sale, ceea ce este contrar art. 3 alin. (4), art. 4 lit. b), f), art. 7 alin. (1) lit. b), art. 8 lit. b) din Legea privind transparența în procesul decizional ceea ce de asemenea duce la nulitatea actului contestat. A atestat deficiențe și la capitolul reprezentării de către avocat a petiționarului Carpova Capitolina declarată incapabilă în temeiul hotărârii Judecătorei Soroca din 05 mai 2011 în cadrul ședinței de audiere.

Pe marginea viciilor materiale ale deciziei CPEDAE nr. 127/17 din 29 decembrie 2017 a reliefat că, persistă neuniformitate între pct. 1 și pct. 2 ale părții dispozitive ale deciziei, pct. 1 indică la general că faptele constatate reprezintă discriminare directă, iar pct. 2 face referire la unele constatări concrete cu devieri de la tehnica legislativă generatoare de incertitudine normativă. Din conținutul pct. 1 din partea dispozitivă a actului contestat nu rezidă clar care anume fapte Consiliul le consideră acte de discriminare. CPEDAE nu a examinat cazul în mod individual ci a constatat la general că lipsirea persoanelor incapabile de dreptul la vot reprezintă o discriminare, or, prin această acțiune, Consiliul, de facto, a stabilit neconstituționalitatea legii, atribuindu-și în acest fel o competență improprie. În fapt, petiționarii în plângerile înaintate CPEDAE au menționat că la alegerile prezidențiale din 30 octombrie 2016 s-au deplasat organizat de la Internatul Psihoneurologic din s. Bădiceni la secția de votare pentru a-și exercita dreptul de a vota, însă la introducerea datelor de identificare de către operator în sistemul electronic SIA "Alegeri", sistemul afișa că au statut special, deci sunt lipsiți de dreptul la vot ca persoane declarate incapabile prin hotărâre judecătorească. Din această cauză nu le-a fost permisă votarea, astfel fiindu-le îngrădit dreptul la vot.

Petiționarii au menționat că la turul II de scrutin din 13 noiembrie 2016 ei au fost admiși la vot.

CEC conchide că art. 39 alin. (1), 40 din Codul electoral, pct. 16, 25-27 din Regulamentul privind întocmirea, administrarea, difuzarea și actualizarea listelor electorale, aprobat prin hotărârea CEC nr. 2674/2014, constituie un cadru legal amplu care oferă mai multe posibilități de verificare a listelor electorale, inclusiv on-line, iar în cazul în care alegătorul observă erori ce pot să-i blocheze exercitarea dreptului la vot, lui îi este garantat accesul prioritar la justiție, indiferent de naționalitate, sex, convingeri politice sau de alte criterii, inclusiv de dizabilitate. Având în vedere că dreptul de a alege și de a fi ales nu este un drept absolut, el urmează a fi exercitat conform rigorilor stabilite, iar dacă alegătorului îi este refuzat acest drept el poate urma procedura legală pre notată. Petiționarii sub pretextul constatării discriminării, de fapt au contestat la CPEDA acțiunile biroului electoral, or, mai întâi de toate pentru constatarea faptului discriminării urmează a fi stabilită ilegalitatea acțiunilor/inacțiunilor subiectului care ipotetic, a comis o astfel de ilegalitate. Actualizarea listelor electorale este pusă inclusiv în sarcina registratorilor din cadrul administrației publice locale, prin urmare, registratorul din Primăria s. Bădiceni a actualizat de comun acord cu angajații Internatului lista alegătorilor din internatul respectiv cu indicarea persoanelor declarate incapabile, fără a ține cont de art. 13 alin. (1) lit. b) din Codul electoral, potrivit căruia o astfel de notare se face numai în baza informației prezentate de Ministerul Justiției. De asemenea, conducătorul instituției, în baza art. 55 alin. (4) din Codul electoral, urma să prezinte biroului electoral și lista persoanelor pentru votarea la locul aflării. Eventuala neexercitare a dreptului la vot la alegerile prezidențiale din 30 octombrie 2016 de către unii alegători din internat, inclusiv de către petiționari, s-a produs nu din cauza atitudinii discriminatorii față de aceștia, ci din motiv că persoanele respective nu au utilizat căile ordinare electorale de atac, situația ulterior fiind soluționată prin intercomunicare nemijlocită între instituțiile de stat. Aprecierea de drept eventuală a faptului neexercitării dreptului la vot este făcută din lipsa confirmării juridice a refuzului de a elibera buletinul de vot și a încercării de a vota prin apelarea la forma de contestație, prevăzută de legislația în vigoare. În materialele cauzei lipsesc acte doveditoare că anume petiționarilor în cauză le-a fost refuzată exercitarea dreptului la vot, fapte care urma, de asemenea, să ducă la declararea inadmisibilității plângerilor de către pârât, nefiind posibilă examinarea individuală a acestora în sensul îngrădirii dreptului personal de a alege.

Pct. 5.7 din partea motivată a deciziei contestate nu are nici o referință la subiectul discriminării prin asociere, fiind de asemenea, o omisiune a pârâtului privitor la respectarea cerințelor vizavi de tehnica legislativă. Deși pârâtul a concluzionat că neadmiterea lui Rău Vitalie la primul tur de scrutin al alegerilor prezidențiale din 30 octombrie 2016 reprezintă discriminare prin asociere, asemenea concluzii sunt nefondate și nu se încadrează în esența instituției discriminării prin asociere. Asocierea poate fi făcută în cazul din speță în raport cu persoane fizice, adică oameni și nicidecum de un sistem informațional care prin esența sa nu poate activa într-o manieră asociativă și afișează statutul alegătorului fără dependență de motive asociative. Prin urmare, orice sistem poate să conțină erori, inclusiv din cauza tehnică/umană, iar corelarea unei ipotetice erori a sistemului cu procese asociative reprezintă un absurd.

În ședința de judecată reprezentantul CEC, Nastas Ruslan a pledat pentru admiterea integrală a acțiunii.

În ședința de judecată reprezentanții CPEDA, Rotari Cristina și Botnari Cristina nu au recunoscut acțiunea și au solicitat respingerea ei ca neîntemeiată, argumentele în acest sens fiind materializate *in extenso* în referința anexată la materialele cauzei.

În ședința de judecată reprezentantul intervenienților accesorii/persoanelor terțe Carpova Capitolina și Rău Vitalie, avocatul Cebanaș Alexandru a pledat pentru respingerea acțiunii ca fiind neîntemeiată.

În ședința de judecată, reprezentantul Consiliului r. Soroca, Marîi Alina și Primarul com. Bădiceni, Avornicița Marin au considerat acțiunea deferită judecății ca neîntemeiată.

În ședința de judecată Ministerul Justiției al Republicii Moldova, Centrul de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități (adulte) Bădiceni, r. Soroca, Internatul Psihoneurologic din Bădiceni nu s-au prezentat deși au fost citați în mod legal despre data, locul și ora derulării procesului judiciar, în virtutea art. 218 lit. d) din Codul administrativ, instanța a considerat posibilă examinarea cauzei în fond în lipsa acestora.

### **Aprecierea instanței de judecată.**

Audiind explicațiile participanților prezenți la proces, analizând piesele dosarului prin prisma art. 130 din Codul de procedură civilă în coraport cu normele

legale incidente speței, instanța de judecată concluzionează că acțiunea dedusă judecății este neîntemeiată și urmează a fi respinsă din următoarele considerente.

În conformitate cu **art. 2 alin. (2) din Codul administrativ**, anumite aspecte ce țin de activitatea administrativă privind domenii specifice de activitate pot fi reglementate prin norme legislative speciale derogatorii de la prevederile prezentului cod numai dacă această reglementare este absolut necesară și nu contravine principiilor prezentului cod.

Potrivit **art. 93 din Codul administrativ**, fiecare participant probează faptele pe care își întemeiază pretenția. Prin derogare de la prevederile alin. (1), fiecare participant probează faptele atribuite exclusiv sferei sale. Reglementări suplimentare sau derogatorii sunt admisibile doar în baza prevederilor legale.

Conform **art. 189 alin. (1) din Codul administrativ**, orice persoană care revendică încălcarea unui drept al său prin activitatea administrativă a unei autorități publice poate înainta o acțiune în contencios administrativ.

În acord cu **art. 195 din Codul administrativ**, procedura acțiunii în contenciosul administrativ se desfășoară conform prevederilor prezentului cod. Suplimentar se aplică corespunzător prevederile Codului de procedura civilă, cu excepția art. 169–171.

În concordanță cu **art. 218 din Codul administrativ**, examinarea și soluționarea în fond a acțiunii în contencios administrativ are loc conform prevederilor Codului de procedură civilă, cu următoarele excepții:

a) examinarea și soluționarea acțiunii în contencios administrativ are loc în ședință publică, iar în cazuri de excepție stabilite de lege – în ședință închisă. Participanții la proces se citează; în citație se comunică locul, data și ora ședinței. Dacă participanții la proces convin de comun acord, examinarea și soluționarea acțiunii în contencios administrativ are loc în procedură scrisă;

b) instanța de judecată acceptă probele prezentate după termenul stabilit în faza de pregătire pentru examinarea în fond a acțiunii în contencios administrativ, numai dacă participanții la proces justifică și probează imposibilitatea prezentării probelor în termenul stabilit de instanță;

c) participanții la proces care s-au prezentat cel puțin o dată în ședința de judecată pe parcursul examinării acțiunii în contencios administrativ sau au efectuat acte de procedură în contextul examinării acțiunii în contencios administrativ nu pot invoca lipsa citației pentru efectuarea actelor de procedură la o dată ulterioară;

d) neprezentarea la ședința de judecată, fără motive temeinic justificate, a participanților și/sau a reprezentanților lor nu împiedică soluționarea acțiunii în contenciosul administrativ.

Conform **art. 219 din Codul administrativ**, instanța de judecată este obligată să cerceteze starea de fapt din oficiu în baza tuturor probelor legal admisibile, nefiind legată nici de declarațiile făcute, nici de cererile de solicitare a probelor înaintate de participanți.

Instanța de judecată depune eforturi pentru înlăturarea greșelilor de formă, explicarea cererilor neclare, depunerea corectă a cererilor, completarea datelor incomplete și pentru depunerea tuturor declarațiilor necesare constatării și aprecierii stării de fapt. Instanța de judecată indică asupra aspectelor de fapt și de drept ale litigiului care nu au fost discutate de participanții la proces.

Instanța de judecată nu are dreptul să depășească limitele pretențiilor din acțiune, însă, totodată, nu este legată de textul cererilor formulate de participanții la proces.

Instanța de judecată poate avea o discuție juridică cu participanții la proces sau poate da în scris indicații cu privire la situația de drept a cauzei examinate.

În conformitate cu **art. 225 din Codul administrativ**, instanța de judecată nu este competentă să se pronunțe asupra oportunității unui act administrativ. Verificarea exercitării de către autoritatea publică a dreptului discreționar se limitează la faptul dacă autoritatea publică:

- a) și-a exercitat dreptul discreționar;
- b) a luat în considerare toate faptele relevante;
- c) a respectat limitele legale ale dreptului discreționar;
- d) și-a exercitat dreptul discreționar conform scopului acordat prin lege.

Conform **art. 118 alin. (3) din Codul de procedură civilă**, circumstanțele care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei sunt determinate definitiv de instanța judecătorească pornind de la pretențiile și obiecțiile părților și ale altor participanți la proces, precum și de la normele de drept material și procedural ce urmează a fi aplicate.

Actul administrativ contestat a fost emis sub imperiul Legii contenciosului administrativ și totodată a fost contestat în interiorul termenului de acțiune a legii date, astfel în contextul principiului acțiunii legii în timp prevăzut de art. 258 din Codul administrativ, instanța va ține cont de rigorile enunțate și va constata

întrunirea plenară a exigențelor valorificării acțiunii pe terenul admisibilității (art. 1-3, art. 14-17 din Legea contenciosului administrativ).

Conform **art. 121 din Codul de procedură civilă**, instanța judecătorească reține spre examinare și cercetare numai probele pertinente care confirmă, combat ori pun la îndoială concluziile referitoare la existența sau inexistența de circumstanțe, importante pentru soluționarea justă a cazului, iar **art. 122 din Codul de procedură civilă** prevede că, circumstanțele care, conform legii, trebuie confirmate prin anumite mijloace de probațiune nu pot fi dovedite cu nici un fel de alte mijloace probante. Admisibilitatea probelor se determină în conformitate cu legea în vigoare la momentul eliberării lor.

În ședința de judecată s-a constatat că, Carpova Capitolina și Rău Vitalie prin intermediul reprezentantului lor, avocatul Cebanaș Alexandru au depus la CPEDAE plângere cu privire la pretinsa discriminare pe criteriu de dizabilitate în exercitarea dreptului la vot, manifestată prin împiedicarea exercitării dreptului la vot în cadrul alegerilor prezidențiale din 30 octombrie 2016 (turul I).

La data de 29 decembrie 2017 CPEDAE a emis decizia nr. 127/17 în temeiul căreia a dispus:

1) Faptele constatate reprezintă discriminare directă în exercitarea dreptului la vot al persoanelor declarate incapabile pe criteriu de dizabilitate.

2) Faptele constatate la pct. 5.7-5.11 reprezintă discriminare prin asociere a persoanelor cu dizabilități psihosociale cu persoanele declarate incapabile.

3) Consiliul recomandă Parlamentului eliminarea restricțiilor în exercitarea dreptului la vot al persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu standardele internaționale în materia nediscriminării.

4) Consiliul recomandă Comisiei Electorale Centrale să asigure buna aplicare a mecanismului de administrare a Registrului de Stat al Alegătorilor prin conlucrarea cu instituțiile de resort pentru a nu admite fapte similare pe viitor.

5) Decizia se comunică părților și va fi făcută publică pe adresa [www.egalitate.md](http://www.egalitate.md).

6) Decizia este cu drept de atac în instanța de contencios administrativ, conform prevederilor pct. 65 din Legea nr. 298 din 21 decembrie 2012 cu privire la activitatea Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității și ale Legii contenciosului administrativ nr. 793 din 10 februarie 2000.

În motivarea deciziei, CPEDAE a constatat că, art. 13 lit. b) din Codul electoral afectează în special persoanele cu dizabilități mintale și intelectuale, care



sunt lipsite de dreptul de a-și exprima opțiunea prin vot la alegeri sau referendum, pe cale de consecință, este necesară modificarea articolului disputat pentru a asigura accesul persoanelor cu dizabilități mintale și intelectuale la procesul de vot, deoarece redacția actuală prevede un tratament discriminatoriu, în contradicție cu prevederile internaționale în materia drepturilor omului. De asemenea, deși nu toate persoanele cu dizabilități mintale și psihosociale sunt exceptate de la procesul electoral, ci doar acele recunoscute incapabile prin hotărârea instanței de judecată, situația din speță denotă că din cauza unor lacune administrative, se întâmplă că prin asociere, și celelalte persoane să fie lipsite de acest drept fundamental.

Exercitând controlul judiciar al deciziei CPEDAE nr. 127/17 din 29 decembrie 2017, din perspectiva argumentelor participanților la proces, în limitele obiectului acțiunii și cercetând din oficiu situația de fapt și de drept a cauzei deduse judecării, instanța conchide că aceasta este legală și întemeiată din considerentele enunțate *infra*.

**Art. 16 din Constituția Republicii Moldova** statuează că, respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului. Toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

**Art. 32 din Constituția Republicii Moldova** consfințește că, oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil. Libertatea exprimării nu poate prejudicia onoarea, demnitatea sau dreptul altei persoane la viziune proprie. Sunt interzise și pedepsite prin lege contestarea și defăimarea statului și a poporului, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial, la violență publică, precum și alte manifestări ce atentează la regimul constituțional.

Conform **art. 1 din Legea privind asigurarea egalității**, scopul prezentei legi este prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar.

Prevederile prezentei legi nu se extind asupra și nu pot fi interpretate ca aducând atingere:

- a) familiei care se întemeiază pe căsătoria liber consimțită dintre bărbat și femeie;
- b) raporturilor de adopție;
- c) cultelor religioase și părților lor componente în partea ce ține de convingerile religioase.

În corespundere cu **art. 13 din legea nominalizată**, constatarea existenței sau inexistenței faptei de discriminare se inițiază de Consiliu din oficiu sau la cererea persoanelor interesate, inclusiv la cererea sindicatelor și a asociațiilor obștești care activează în domeniul promovării și protecției drepturilor omului.

Plângerea cu privire la fapta de discriminare se prezintă Consiliului. Plângerea trebuie să conțină o descriere a încălcării dreptului persoanei, momentul în care a avut loc această încălcare, faptele și eventualele dovezi care susțin plângerea, numele și adresa persoanei care o depune. Plângerea poate fi depusă la Consiliu în termen de un an de la data săvârșirii faptei sau de la data la care se putea lua cunoștință de săvârșirea ei.

Depunerea plângerii pe adresa Consiliului nu constituie o procedură prealabilă obligatorie pentru adresarea în instanța de judecată.

Dispoziția **art. 15 din același act legislativ statuează** că, plângerea se examinează în termen de 30 de zile de la data depunerii, cu posibilitatea prelungirii termenului, care însă nu va depăși 90 de zile. La examinarea plângerii, Consiliul are dreptul să solicite date și informații relevante de la persoanele despre care se presupune că au comis fapte discriminatorii. Sarcina de a proba că fapta în cauză nu constituie o discriminare revine persoanelor despre care se presupune că au comis fapta discriminatorie.

La cererea Consiliului, persoanele juridice și persoanele fizice au obligația:

- a) să pună la dispoziția sa copiile actelor solicitate necesare pentru soluționarea plângerii;
- b) să ofere informații și explicații verbale și, după caz, scrise, în legătură cu faptele care formează obiectul plângerii.

Toate datele, informațiile și documentele legate de acțiunile sau comportamentul discriminatoriu la care se referă plângerea urmează să fie puse la dispoziția Consiliului în termen de 10 zile. Neprezentarea nejustificată a informațiilor solicitate de Consiliu se sancționează conform legislației în vigoare și este interpretată de Consiliu în defavoarea persoanei care nu prezintă datele solicitate.

În urma examinării plângerii, Consiliul adoptă o decizie motivată cu majoritatea voturilor membrilor săi. Decizia Consiliului include și recomandări în vederea asigurării repunerii în drepturi a victimei și a prevenirii faptelor similare pe viitor.

Decizia se aduce la cunoștința persoanei care a comis fapta discriminatorie și a persoanei care a depus plângerea în termen de 5 zile. Consiliul este informat în termen de 10 zile despre măsurile întreprinse.

În cazul în care nu este de acord cu măsurile întreprinse de persoana care a comis fapta discriminatorie, Consiliul are dreptul să se adreseze unui organ ierarhic superior pentru a se lua măsurile corespunzătoare și/sau să informeze opinia publică.

Deciziile Consiliului se publică pe pagina web a acestuia, respectând confidențialitatea datelor cu caracter personal.

Dacă în timpul examinării plângerii se atestă săvârșirea unor fapte ce constituie contravenție, Consiliul remite organelor competente pentru examinare în fond procesul-verbal și materialele cauzei.

În cazul în care faptele examinate conțin elemente ale infracțiunii, Consiliul expediază imediat materialele organelor de urmărire penală.

În conformitate cu **art. 19 din legea vizată**, persoana care înaintează o acțiune în instanța de judecată trebuie să prezinte fapte care permit prezumția existenței unui fapt de discriminare. Sarcina de a proba că faptele nu constituie discriminare revine pârâtului, cu excepția faptelor ce atrag răspundere penală.

Conform **pct. 1 din Regulamentul de activitate a Consiliului, aprobat prin Legea nr. 298/2012, cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității**, Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (denumit în continuare *Consiliu*) este un organ colegial cu statut de persoană juridică de drept public, dispune de ștampilă și de antet cu imaginea Stemei de Stat a Republicii Moldova. Sediul Consiliului este situat în municipiul Chișinău.

În acord cu **pct. 50-66 din Regulamentul de activitate a Consiliului, aprobat prin Legea nr. 298/2012, cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității**:

În procesul de soluționare a plângerii, membrul raportor este asistat de un funcționar din cadrul aparatului administrativ al Consiliului, desemnat de președinte.

Termenul de soluționare a plângerii de către membrul raportor este de 15 zile, care poate fi prelungit până la 45 de zile, informând în scris președintele despre circumstanțele care impun prelungirea termenului.

Membrul raportor întocmește un raport asupra plângerii, pe care îl prezintă spre examinare celorlalți membri ai Consiliului cu cel puțin 5 zile până la data stabilită pentru ședința de examinare a plângerii de către Consiliu. Raportul conține opinia membrului raportor atât asupra admisibilității, cât și a fondului plângerii.

Plângerile și autosesizările privind faptele de discriminare sunt examinate cu respectarea următoarelor principii:

- a) transparență a procedurii;
- b) celeritate;
- c) contradictorialitate;
- d) inversare a sarcinii probațiunii;
- e) asigurare a dreptului la apărare;
- f) protecție a datelor cu caracter personal.

La examinarea plângerii se invită părțile (petiționarul, reclamatul și, după caz, persoana interesată). Data și ora invitației se coordonează cu membrul raportor. Neprezentarea părților nu împiedică examinarea plângerii.

În cadrul audierii, Consiliul propune părților concilierea sau soluționarea prin mediere a conflictelor apărute în urma săvârșirii faptelor discriminatorii. Refuzul părților de a găsi o soluție reciproc acceptabilă se consemnează în procesul-verbal al ședinței Consiliului.

Petiționarul sau, după caz, persoana interesată trebuie să prezinte fapte și eventuale probe care susțin plângerea, iar reclamatului îi revine sarcina de a proba că faptele nu constituie discriminare.

Reclamatul este invitat, în termen de 10 zile de la expedierea plângerii, să prezinte opinia și probele care ar dovedi că fapta invocată în plângere sau autosesizare nu constituie discriminare. Neprezentarea nejustificată a informațiilor solicitate de Consiliu se sancționează conform legislației în vigoare și este interpretată de Consiliu în defavoarea reclamatului.

În ședință atât petiționarul, cât și reclamatul au dreptul să fie asistați de un avocat sau de un reprezentant.

Părțile implicate în soluționarea plângerii care nu posedă limba de stat sunt în drept să beneficieze de serviciile unui interpret achitate de Consiliu.

Consiliului îi pot fi prezentate, până la încheierea audierilor, orice mijloace de probă, inclusiv înregistrări audio, video sau date statistice. Dacă proba se face prin înscrisuri, se anexează copii ale acestora. La solicitare pot fi invitați martori, specialiști sau experți.

Decizia este actul prin care Consiliul soluționează plângerea și constată existența sau lipsa faptei discriminatorii. Decizia trebuie să cuprindă: data și locul adoptării; denumirea organului care a adoptat-o; numele și prenumele membrilor participanți la ședință; mențiunea despre caracterul public sau închis al ședinței; numele, prenumele și alte date de identificare ale petiționarului, reclamatului sau, după caz, ale persoanei interesate, explicațiile și obiecțiile acestora; dovezile prezentate; numele, prenumele persoanelor care reprezintă petiționarul sau reclamatul, explicațiile și obiecțiile acestora; descrierea faptelor constatate; concluzia Consiliului cu privire la existența sau lipsa faptei discriminatorii și argumentele ce stau la baza acesteia; recomandările formulate în vederea asigurării repunerii în drepturi a victimei discriminării și a prevenirii faptelor similare pe viitor.

Decizia Consiliului poate fi contestată în instanța de contencios administrativ. Decizia rămasă definitivă este un act oficial, executoriu pentru subiecții vizați.

Decizia Consiliului se comunică părților în termen de 10 zile de la adoptare și produce efecte de la data comunicării.

Pe substanța litigiului se va evidenția că la art. 4 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova se statuează că, dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte. Alin. (2) din același articol prevede că, dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale. Dispoziția art. 16 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova stabilește că, toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială. În acord cu art. 38 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova, cetățenii Republicii Moldova au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, excepție făcând cei puși sub interdicție în modul stabilit de lege.

Legea cu privire la asigurarea egalității proclamă în textul ei scopul prevenirii și combaterii discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferile politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar.

În accepțiunea Legii, *discriminarea* - orice deosebire, excludere, restricție ori preferință în drepturi și libertăți a persoanei sau a unui grup de persoane, precum și susținerea comportamentului discriminatoriu bazat pe criteriile reale, stipulate de prezenta lege sau pe criterii presupuse; *discriminare prin asociere* - orice faptă de discriminare săvârșită împotriva unei persoane care, deși nu face parte dintr-o categorie de persoane identificată potrivit criteriilor stipulate de prezenta lege, este asociată cu una sau mai multe persoane aparținând unei astfel de categorii de persoane.

Subiecți în domeniul discriminării sunt persoanele fizice și juridice din domeniul public și privat; totodată reprezintă forme grave ale discriminării: lit. a) promovarea sau practicarea discriminării de către autoritățile publice; lit. g) discriminarea săvârșită asupra unui grup de persoane.

Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități reglementează drepturile persoanelor cu dizabilități în vederea incluziunii sociale a acestora, garantării posibilității participării lor în toate domeniile vieții fără discriminare, la un nivel identic cu ceilalți membri ai societății, având ca bază respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Legea pre citată definește persoana cu dizabilități ca fiind persoane cu deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere/obstacole, pot îngreuna participarea ei deplină și eficientă la viața societății în condiții de egalitate cu celelalte persoane. Legea vizată consfințește că protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu dizabilități au la bază următoarele principii: a) respectarea drepturilor și a libertăților fundamentale ale omului; d) solidaritatea socială; e) nediscriminarea; h) respectarea demnității inalienabile, a autonomiei individuale, a libertății de a face propriile alegeri și a independenței persoanei; i) acceptarea persoanelor cu dizabilități ca parte a diversității umane și a umanității; j) participarea și integrarea deplină și efectivă în societate; k) accesibilitatea.

În concordanță cu art. 7 din Legea abordată, persoanele cu dizabilități pot participa efectiv și deplin la viața politică și cea publică în condiții de egalitate cu

ceilalți cetățeni. Statul asigură persoanelor cu dizabilități: b) dreptul și oportunitatea de a alege și de a fi alese; d) dreptul de a-și exprima opțiunea prin vot secret la alegeri și referendumuri, fără intimidare. Drepturile persoanelor cu dizabilități de a participa la viața politică și cea publică sunt reglementate prin acte normative speciale. Art. 8 alin. (1) prevede că persoanele cu dizabilități au dreptul să fie recunoscute, oriunde s-ar afla, ca persoane cu drepturi egale în fața legii. Persoanele cu dizabilități beneficiază de capacitate juridică în egală măsură cu celelalte persoane în toate aspectele vieții, iar după caz, și de măsuri de protecție și asistență juridică în exercitarea capacității juridice, prevăzute de legislația în vigoare. Persoanele cu dizabilități se bucură de toate drepturile civile, politice, sociale, economice și culturale, precum și de libertățile fundamentale consacrate prin Constituția Republicii Moldova, prin Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (ratificată prin Legea nr. 166 din 9 iulie 2010), prin prezenta lege și alte acte normative. Discriminarea persoanelor cu dizabilități constând în orice deosebire, excludere, marginalizare, limitare sau preferință, precum și în refuzul de creare a condițiilor favorabile și de adaptare rezonabilă, care conduc la imposibilitatea sau complicarea recunoașterii, îndeplinirii sau folosirii drepturilor civile, politice, economice, sociale sau culturale, este interzisă și se pedepsește conform legislației în vigoare. Statul, prin intermediul structurilor responsabile din cadrul autorităților publice centrale și locale și al instituțiilor specializate în apărarea drepturilor omului (Avocatul Poporului), asigură dreptul persoanelor cu dizabilități de a beneficia de capacitate juridică în egală măsură cu celelalte persoane, în toate aspectele vieții și le garantează acestora protecție juridică egală și eficientă contra discriminării pe orice teme.

Codul electoral la art. 13 alin. (1) lit. b) prevede că nu au dreptul de a alege persoanele care sunt recunoscute incapabile prin hotărâre definitivă instanței de judecată. Despre existența unor astfel de cazuri, Ministerul Justiției informează primarul, iar după implementarea Registrului de Stat al Alegătorilor - Comisia Electorală Centrală. Art. 39 notează că listele electorale, întocmite în baza Registrului de Stat al Alegătorilor, sunt liste ce cuprind toți cetățenii cu drept de vot care domiciliază ori își au reședința pe teritoriul unei secții de votare. Art. 40 alin. (1), listele electorale se fac accesibile în localurile secțiilor de votare, precum și se plasează pe pagina web a Comisiei Electorale Centrale cu 20 de zile înainte de ziua alegerilor. Un exemplar al listei se păstrează la primărie. Alegătorilor li se comunică, cel târziu cu 20 de zile înainte de ziua alegerilor, prin toate mijloacele

de comunicare disponibile (mass-media, telefon, afișe, internet), sediul secției de votare la care ei vor putea vota. Alin. (2), alegătorilor li se asigură posibilitatea de a lua cunoștință de listele electorale și de a verifica corectitudinea întocmirii lor. Ei au dreptul să facă, contestații împotriva neincluserii lor în listă sau excluderii din ea, precum și împotriva erorilor comise la înscrierea datelor despre sine sau despre alți alegători cel târziu în ziua pre alegerilor.

Conform pct. 9 din Regulamentul cu privire la Registrul de Stat al Alegătorilor aprobat prin Hotărârea CEC nr. 2974 din 19 noiembrie 2014 definește noțiunea de *registrator* - persoană din cadrul autorității publice locale care, în baza accesului autorizat, prelucrează datele conținute în Registru, *deținătorul Registrului* - subdiviziunea din cadrul Aparatului Comisiei Electorale Centrale, primar responsabilă de ținerea și funcționalitatea Registrului. Deținătorul Registrului este și administratorul acestuia, furnizorul datelor Registrului - autoritatea care, în baza unei solicitări scrise și/sau a unui contract cu titlu gratuit, transmite/pune la dispoziția posesorului Registrului informația despre cetățenii Republicii Moldova cu drept de vot; *posesorul Registrului* - autoritatea publică (Comisia Electorală Centrală) care stabilește totalitatea procedurilor ce au drept scop asigurarea funcționalității Registrului. Conform pct. 11, Registrul se creează în baza informației transmise de către furnizorii datelor Registrului, și anume: lit. b) Ministerul Justiției transmite informația cu privire la persoanele recunoscute incapabile prin hotărâre definitivă a instanței de judecată. Pct. 13 Registrul conține următoarele date cu privire la alegători: Categoriile speciale de date ale alegătorului: referitoare la declararea incapacității persoanei fizice - pentru persoanele recunoscute incapabile prin hotărâre definitivă a instanței de judecată, care nu au dreptul să-și exercite votul. Pct. 20, modificarea statutului alegătorului poate fi realizată doar de către deținătorul Registrului și/sau de către registrator, prin selectarea uneia dintre următoarele situații: lit. c) hotărârea judecătorească – pentru cazurile când persoana este declarată incapabilă sau nu are drept de vot, în baza informației prezentate de Ministerul Justiției în fiecare an, cel târziu până la data de 31 ianuarie, precum și periodic, iar în cazul desfășurării alegerilor cu cel târziu 25 zile înainte de ziua alegerilor. Cap. IV pct. 1.3, Autorizarea registratorilor, pct. 24 procedura de autorizare a registratorilor este următoarea: lit. a) administrația autorității publice locale printr-o dispoziție (anexa nr. 1) desemnează o persoană responsabilă de listele electorale, care va prelucra datele din Registru, în scopul întocmirii listelor electorale, lit. b) informația despre persoana desemnată se aduce



la cunoștința Comisiei Electorale Centrale. Până la data de 15 ianuarie, sau/și imediat în cazul desemnării unei alte persoane; lit. c) în situația prescrisă la lit. b), Comisiei i se prezintă copiile autentificate de pe dispoziția primarului și de pe buletinul de identitate al persoanei și cererea de acces la Registru (anexa nr. 2) care va conține informația primară de identificare a persoanei și datele de contact ale acesteia. Pct. 25 dacă sunt respectate condițiile de la pct. 24, administratorul Registrului creează nume de utilizator, eliberează contra semnătură persoanei desemnate parola și îi acordă permisiunea de acces la Registru. Urmare acestor operații, persoana desemnată obține statutul de registrator. Pct. 26, registratorul, în activitatea sa, va fi ghidat de deținătorul Registrului, iar atribuțiile și responsabilitățile îi sunt stabilite în prezentul Regulament. Pct. 31, atribuțiile administratorului Registrului: - conlucrează cu furnizorii datelor Registrului, posesorul și registratorii; - verifică corectitudinea modificărilor incluse de registrator. Pct 33, atribuțiile registratorului: - conlucrează cu administratorul și furnizorii de date. Regulamentul privind întocmirea, administrarea, difuzarea și actualizarea listelor electorale aprobat prin Hotărârea CEC nr. 2674 din 25 septembrie 2014 la pct. 16 indică că cu 20 de zile înainte de ziua alegerilor listele electorale de bază se fac accesibile pe pagina web oficială a CEC la rubrica aplicației ”Verifică-te în RSA”, precum și în localurile secțiilor de votare cu respectarea prevederilor privind protecția datelor cu caracter personal. În localurile secțiilor de votare accesul la datele conținute în listele electorale se efectuează prin semnarea unei declarații de confidențialitate, conform modelului din anexa nr. 9. Pct 20, alegătorilor li se asigură posibilitatea de a lua cunoștință de listele electorale și de a verifica corectitudinea întocmirii lor. Pct. 21, dacă alegătorul observă erori în listă, el poate depune la biroul electoral al secției de votare o cerere scrisă (conform modelului din anexa nr. 10) însoțită de acte doveditoare care se anexează la lista electorală. Pct 25, modificările în listele electorale pot fi solicitate de către alegători CEC-ului sau biroului electoral al secției de votare cel târziu în ziua precedentă zilei alegerilor. Biroul electoral transmite imediat CEC-ului, dar nu mai târziu de ziua precedentă zilei alegerilor, prin intermediul autorităților administrației publice locale, informația despre modificările solicitate, cu anexarea actelor doveditoare (cererea alegătorului, copia de pe actul de identitate, după caz copia de pe actul ce confirmă modificarea solicitată), pentru a fi introduse aceste modificări în Registrul de Stat al Alegătorilor.

Declarația Universală a Drepturilor Omului la art. 2 prevede că fiecare om se poate prevala de toate drepturile și libertățile proclamate în prezenta Declarație fără nici un fel de deosebire ca, de pildă, deosebirea de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, de origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări. În afară de aceasta, nu se va face nici o deosebire după statutul politic, juridic sau internațional al țării sau al teritoriului de care ține o persoană, fie că această țară sau teritoriu sunt independente, sub tutelă, neautonome sau supuse vreunei alte limitări a suveranității. Art 7 toți oamenii sunt egali în fața legii și au, fără nici o deosebire, dreptul la o egală protecție a legii. Toți oamenii au dreptul la o protecție egală împotriva oricărei discriminări care ar viola prezenta Declarație și împotriva oricărei provocări la o asemenea discriminare. Art 21 pct. 1 orice persoană are dreptul de a lua parte la conducerea treburilor publice ale țării sale, fie direct, fie prin reprezentanții liber aleși.

Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice din 16 decembrie 1966 la art. 2 pct 1 notează că Statele părți la prezentul Pact se angajează să respecte și să garanteze tuturor indivizilor care se găsesc pe teritoriul lor și țin de competența lor drepturile recunoscute în prezentul Pact, fără nici o deosebire, în special de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice altă împrejurare. Pct. 2, Statele părți la prezentul pact se angajează să garanteze că drepturile enunțate în el vor fi exercitate fără nici o discriminare întemeiată pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau orice altă împrejurare; art. 16 orice om are dreptul de a i se recunoaște pretutindeni personalitatea juridică. Art. 25, orice cetățean are dreptul și posibilitatea, fără nici una dintre discriminările la care se referă articolul 2 și fără restricții nerezonabile: a) de a lua parte la conducerea treburilor publice, fie direct, fie prin intermediul unor reprezentanți liber aleși; b) de a alege și de a fi ales, în cadrul unor alegeri periodice, oneste, cu sufragiu universal și egal și cu scrutin secret, asigurând exprimarea liberă a voinței alegătorilor.

Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități la art. 5 pct. 2 stabilește că, Statele Părți vor interzice toate tipurile de discriminare pe criterii de dizabilitate și vor garanta tuturor persoanelor cu dizabilități protecție juridică egală și efectivă împotriva discriminării de orice fel. Art. 12 pct. 1, Statele Părți reafirmă că persoanele cu dizabilități au dreptul la recunoașterea, oriunde s-ar afla, a capacității lor juridice. Art. 29, Statele Părți vor garanta persoanelor cu dizabilități

drepturi politice și posibilitatea de a beneficia de acestea, în condiții de egalitate cu alții, și se angajează: (a) să se asigure că persoanele cu dizabilități pot participa efectiv și deplin la viața politică și publică, în condiții de egalitate cu ceilalți, în mod direct sau prin reprezentanți liber aleși, precum și dreptul și oportunitatea de a vota și de a fi ales, printre altele, prin: (I) asigurarea de proceduri, facilități și materiale de vot adecvate, accesibile și ușor de înțeles și utilizat; (II) Protejarea dreptului persoanelor cu dizabilități de a vota prin vot secret la alegerile și referendumurile publice, facilitând utilizarea tehnologiilor noi și asistare, acolo unde este cazul; (III) garantarea exprimării libere a voinței persoanelor cu dizabilități ca electori și în acest scop, dacă este cazul, la solicitarea acestora, să permită asistarea la vot către o persoană la alegerea lor.

Comentariul General nr. 1 al Comitetului ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități în pct. 29 lit. f) interzice statelor să permită ca acordarea de sprijin în luarea de decizii să fie folosită ca justificare pentru limitarea altor drepturi fundamentale ale persoanelor cu dizabilități, în special în dreptul de vot, dreptul de a se căsători sau de a stabili un parteneriat civil, de a-și găsi o familie, drepturile legate de a avea copii, drepturile părintești, dreptul de a-și da acordul pentru relații intime și tratament medical, precum și dreptul la libertate; pct. 45 Comitetul a reiterat că Statele Părți au obligația de a proteja și promova dreptul persoanelor cu dizabilități pentru a obține sprijin în de votare prin vot secret, și să participe la toate alegerile și referendumurile fără nici un fel de discriminare.

Comentariul General nr. 25 al Comitetului ONU pentru drepturile omului cu privire la interpretarea art. 25 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice menționează că pot fi permise limitări ale dreptului de vot (de exemplu limite de vârstă). Cu toate acestea, condițiile privind exercitarea acestor drepturi ar trebui să se bazeze pe criterii obiective și rezonabile. De exemplu, cerința de a avea o vârstă mai înaintată pentru a fi ales într-un anumit post ar putea fi considerată o limitare legitimă. Totuși nu este permis să se facă nicio deosebire între cetățeni în privința acestor drepturi din motive legate de rasă, culoare, sex, limbă, religie ) politică sau altă opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau orice alte împrejurări în plus, CDO a considerat că limitarea dreptului de vot din motive de deficiență fizică sau impunerea unor cerințe legate de alfabetizare, educație sau avere este nerezonabilă.

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, cauza *Mathieu-Mohin și Clerfayt vs. Belgia* (cererea nr. 9267/81) din 02.03.1987, unde CEDO a confirmat

că articolul 3 din prt. 1 protejează dreptul subiectiv de participare - și anume dreptul de a alege și dreptul de a fi poartă, de asemenea, denumirea de drept de vot activ și pasiv).

Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, cauza *Alajos Kiss vs. Ungaria* (c 38832/06) din mai 2010, unde CEDO a constatat, în unanimitate, o încălcare a art. 3 din prt. 1. A. Kiss suferea de depresie maniacoală și a fost plasat sub tutelă conformitate cu articolul 70 alin. (5) din Constituția Ungariei, persoanele plasate sub tutelă totală sau parțială își pierd dreptul de vot. În evaluarea proporționalității acestei măsuri, CEDO a remarca că legislativul ungar nu a făcut niciodată nicio încercare de a echilibra interesele concurente sau de a evalua proporționalitatea restricției (alin. 41). În plus, Curtea a refuzat să recunoască marja largă de apreciere a autorităților ungare, întrucât în cazul în care o limitare asupra drepturilor fundamentale se aplică unui grup deosebit de vulnerabil al societății, care a fost victima unor discriminări în trecut, cum ar fi persoanele cu retardare mentală, marja de apreciere a statului este mai redusă și trebuie să existe motive foarte echilibrate pentru restricțiile respective (...) Motivul care stă la baza acestei abordări și care pune sub semnul întrebării anumite clasificări în sine constă în faptul că aceste grupuri au suferit, de-a lungul timpului, prejudicii cu consecințe pe termen lung care au avut ca rezultat excluderea lor socială. Aceste prejudicii ar putea determina o stereotipizare legislativă care interzice evaluarea individualizată a capacităților și nevoilor acestora.

Recomandarea Rec (2006) 5 a Comitetului de Miniștri din 5 aprilie 2006 la pct. 3.1.1. prevede că participarea tuturor cetățenilor la viața politică și publică și procesul democratic sunt esențiale pentru dezvoltarea societăților democratice. Societatea trebuie să reflecte diversitatea cetățenilor săi și să beneficieze de experiențe și cunoștințe variate. Prin urmare, este important ca persoanele cu dizabilități să își poată exercita dreptul de a vota și a participa la aceste activități. Trebuie făcut eforturi pentru crearea unui mediu în care persoanele cu dizabilități să fie încurajate să participe la viața politică la nivel local, regional, național și internațional. Acest lucru este posibil doar dacă sunt create condiții care să permită fiecăruia să se bucure de drepturile sale politice.

Recomandarea Rec (2004) 10 a Comitetului de Miniștri din 22 septembrie 2004 la pct. 18 stipulează că persoanele care suferă de o deficiență mentală trebuie să aibă dreptul de a-și exercita toate drepturile civile și politice. Orice restricții asupra exercitării acestor drepturi trebuie să în conformitate cu dispozițiile

Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a fundamentale și nu trebuie să se bazeze doar pe faptul că o persoană suferă de deficiență mintală.

Recomandarea R (99) 4 din 23 februarie 1999, o măsură de protecție nu trebuie să priveze în mod automat persoana respectivă de dreptul de a vota<..>

Instanța de judecată a reiterat supra cadrul normativ relevant cazului deferit judecătii, pentru a scoate în evidență importanța raționamentelor degajate din aceste texte naționale și internaționale în materia dreptului la vot și repercusiunea ingerințelor în substanța acestui drept fundamental.

În același timp, instanța de judecată, uzând de prevederile art. 219 din Codul administrativ a desprins voința autorului acțiunii și a reținut că CEC își exprimă dezacordul cu decizia CPEDAE nr. 127/17 din 29 decembrie 2017 doar în partea ce o vizează, exceptându-se în asemenea manieră orice alegații ce depășesc obiectul acțiunii și se axează pe fapte ce nu i se incumbă CEC.

În această ordine de idei, controlul judecătoresc exercitat asupra deciziei CPDAE nr. 127/17 din 29 decembrie 2017 a reliefat faptul că, *in concreto*, faptele de discriminare în exercitarea dreptului la vot a persoanelor declarate incapabile pe criteriu de dizabilitate reținute în conținutul deciziei au o conotație impersonală și generală, din perspectiva cadrului legislativ autohton care nu se racordează standardelor internaționale.

Or, în acest sens, CPEDAE a făcut referire la art. 13 lit. b) din Codul electoral care statuează că, persoanele care sunt recunoscute incapabile prin hotărâre definitivă a instanței de judecată, nu au dreptul de a alege. Din optica CPEDAE, acest fapt afectează în special persoanele cu dizabilități mintale și intelectuale, din moment ce persoana care suferă de o boală sau deficiență mintală este declarată incapabilă printr-o hotărâre judecătorească, aceasta pierde automat dreptul de a-și exprima opțiunea prin vot la alegeri sau referendum, prin urmare, persoana este exclusă de la participare politică, indiferent de nivelul real și individual al capacităților sale funcționale. În consecință, excluderea de la dreptul de vot a persoanelor aflate sub tutelă generează, de asemenea, o interdicție în legătură cu orice alte activități politice, această prevedere contravine atât art. 12 și art. 29 din Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, cât și prevederilor art. 7 din Legea cu privire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități care asigură dreptul tuturor persoanelor cu dizabilități de a participa la vot și a candida pentru sufragii.

Astfel, pct. 1 din partea dispozitivă a deciziei CPEDAE nr. 127/17 din 29 decembrie 2017 nicidecum nu se proiectează față de CEC, or, nu în zadar în pct. 3 din partea dispozitivă, CPEDAE recomandă Parlamentului (și nu CEC-ului) eliminarea restricțiilor în exercitarea dreptului la vot al persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu standardele internaționale în materia nediscriminării.

În acest segment, reieșind din decizia abordată, instanța observă că, în cadrul ședinței de audieri, CEC a susținut ajustarea cadrului legislativ național la prevederile legislației internaționale privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Aceasta a notat că prin avizul aprobat prin Hotărârea CEC nr. 1729 din 12 februarie 2013, Comisia s-a expus asupra necesității de eliminare a barierelor existente în legislația națională care îngădesc dreptul persoanelor la vot. CEC consideră că persoanelor declarate incapabile trebuie să le fie asigurat dreptul la vot. Mai mult, CEC susține că, în legislația Republicii Moldova, trebuie introduse prevederi care să stabilească obligația Statului de a oferi sprijin persoanelor cu dizabilități mintale și psihosociale în exercitarea capacității juridice, nu lipsirea acestora de capacitate.

De altfel, Comisia drepturile omului și relații interetnice din cadrul Parlamentului Republicii Moldova prin scrisoarea nr. CDO 91 din 09 februarie 2018 a apreciat activitatea CPEDAE și a menționat că va depune efort cu referire la perfectarea cadrului legal, legat de aspectele de capacitate juridică pentru persoanele cu dizabilități de sănătate mintală. Totodată, Comisia a pus în evidență necesitatea perfectării cadrului legal național în conformitate cu prevederile dreptului internațional relevant pentru a elimina faptele discriminatorii expuse și constatate în decizia nr. 127/17. Majoritatea țărilor Europene cu democrație avansată au acceptat dreptul universal de vot, fără a impune careva restricții pe motiv de dizabilitate sau iraționalitate, după modificarea Declarației Interpretative a Comisiei de la Veneția la Codul de Bune Practici în materie Electorală. Astfel, reformele legislative trebuie să contribuie la asigurarea faptului că persoanele cu dizabilități pot beneficia de recunoașterea deplină în fața legii, în calitate de purtători de drepturi, încât persoanele cu deficiențe mintale sau intelectuale să poată accesa sprijinul solicitat pentru exercitarea capacității juridice depline. În acest context, Comisia a venit cu propunerea către Guvern de a ține cont de recomandările CPEDAE cu privire la ajustarea cadrului legal național prin prisma asigurării dreptului la vot a persoanelor cu dizabilități psihosociale și a persoanelor declarate incapabile.

În acest sens, CPEDAE a recomandat modificarea art. 13 din Codul electoral pentru accesul persoanelor cu dizabilități mintale și intelectuale la procesul de vot, deoarece actual redacție prevede un tratament discriminatoriu, în contradicție cu prevederile internaționale ale drepturilor omului. Parlamentul Republicii Moldova ca autor al dispoziției legale criticate a recunoscut această inadvertență și s-a raliat opiniei CPEDAE privind necesitatea imperioasă de a opera modificările de rigoare și nicidecum nu a ripostat sau negat concluziile CPEDAE.

Cu referire la discriminarea prin asociere, în exercitarea dreptului la vot, a persoanelor cu dizabilități psihosociale cu persoanele declarate incapabile, CPEDAE în mod just a reamintit regula specială instituită de Legea privind asigurarea egalității cât și jurisprudența CEDO în materia vizată, referitoare la sarcina probei în litigiile privind discriminarea, și anume: sarcina probei trece la reclamat atunci când petiționarul prezintă dovezi din care se poate prezuma că a existat un tratament discriminatoriu. Reieșind din alegațiile expuse în plângere, pentru a institui prezumția discriminării faptele descrise trebuie să arate existența cumulativă a următoarelor elemente:

- tratamentul mai puțin favorabil (excludere, deosebire, etc.) în exercitarea unui drept recunoscut de lege
- în comparație cu alte persoane (un grup de persoane)
- cu care se află în situație analogică
- în baza unui criteriu protejat.

Părțile procesului nu au negat și contestat faptul că Rău Vitalie și Carpova Capitolina nu și-au putut exercita dreptul la vot la alegerile prezidențiale din 30 octombrie 2016, în turul I (în turul II acest impediment a fost înlăturat), însă s-a constatat că membrii biroului electoral ai secției de votare le-au refuzat asigurarea dreptului la vot, deoarece conform datelor din Registrul de Stat al Alegătorilor aceștia erau plasați la categoria persoanelor cu statut special.

Deși nu toate persoanele cu dizabilități mintale și psihosociale sunt exceptate de la procesul electoral, ci doar acele recunoscute incapabile prin hotărârea instanței de judecată, situația sesizată în prezenta speță denotă că, din cauza unor lacune administrative, prin asociere, și celelalte persoane să fie lipsite de acest drept fundamental.

CEC a informat că listele electorale se fac accesibile în localurile secțiilor de votare, precum și se plasează pe pagina web a CEC-lui cu 20 de zile înaintea alegerilor. Acest fapt oferă alegătorilor posibilitatea de a verifica corectitudinea

întocmirii listelor electorale, iar în cazul în care se constată erori, persoanele pot solicita corectarea informațiilor cu prezentarea actelor doveditoare, notând că petiționarii nu au aplicat acest drept.

Instanța consideră ca concludente aserțiunile CPEDAE precum că în contextul vulnerabilității unor categorii de persoane, statul este obligat să acorde o atenție sporită și protecție specială acestora, iar pasarea responsabilității către petiționari, pentru neasigurarea exercitării unui drept este inadmisibilă. Posibilitatea oferită de către CEC de a verifica în prealabil informația din Registrul de Stat al Alegătorilor nu este o obligație a cetățeanului, iar sancționarea alegătorului prin privarea de dreptul la vot pentru neutilizarea unei opțiuni facultative este neîntemeiată.

Totodată, CEC-ul a susținut că registratorul autorizat pentru prelucrarea datelor din registru din cadrul Primăriei s. Bădiceni este responsabil pentru situația creată, notând că urmare a depunerii plângerii de către administrația internatului, CEC a solicitat registratorului remanierea situației.

Potrivit prevederilor Regulamentului cu privire la Registrul de Stat al Alegătorului, posesorul/deținătorul și administratorul Registrului de Stat al Alegătorului este Administratorul Registrului – CEC, care are atribuția de a conlucra cu furnizorii de date întru actualizarea datelor din Registru. Furnizorii de date sunt obligați să pună la dispoziția posesorului Registrului informația solicitată despre cetățenii cu drept de vot sau privați de acest drept. În atare circumstanțe CEC urma să conlucreze cu Ministerul Justiției și registratorul pentru a asigura acuratețea datelor din Registru în ceea ce privește informația cu privire la rezidenții Internatului Psihoneurologic și lista nominală a celor declarați incapabili pentru a nu admite îngrădirea dreptului la vot. Dat fiind faptul că această conlucrare nu s-a asigurat la timp, a cauzat obstrucționarea dreptului la vot a persoanelor terțe/intervenienților accesorii Rău Vitalie și Carpova Capitolina, în ziua alegerilor prezidențiale din 30 octombrie 2016.

În acest sens, nu pot fi plauzibile scuzele CEC-lui, la fel și sugestiile contestării acțiunilor biroului sau secției de votare, fie detașarea de responsabilitățile funcționale în materia electorală, or, Statul în persoana CEC-lui trebuie să îndeplinească obligațiile pozitive (conform jurisprudenței CEDO) materializate în asigurarea accesului efectiv al tuturor persoanelor la procesul electoral, în caz contrar acest drept fiind unul iluzoriu. Din aceste considerente, CPEDAE a și recomandat (nu obligat) CEC-lui să asigure buna aplicare a



mecanismului de administrare a Registrului de Stat al Alegătorului prin conlucrarea cu instituțiile de resort pentru a nu admite fapte similare pe viitor.

Pe altă undă de idei, instanța va remarca faptul că prin hotărârea Curții Constituționale din 11 octombrie 2018 s-a declarat neconstituțional art. 13 alin. (1) lit. b) din Codul electoral, astfel fiind consolidate *post factum* concluziile CPEDAE enunțate în decizia contestată, *in te alia* remediate deficiențele legislative consemnate la fel de CPEDAE. În contrast, nu pot fi reținute afirmațiile părții reclamante precum CPEDAE ar fi constat neconstituționalitatea dispoziției enunțate, or, de fapt, CPEDAE și-a exercitat competența exclusivă conferită de lege în sensul constatării faptelor de discriminare și nu a intervenit în abilitățile Curții Constituționale.

Ilegalitatea și discriminarea reprezintă categorii juridice distincte care nu se exclud reciproc, din acest motiv afirmațiile CEC-lui în vederea necesității contestării de către petiționari a acțiunilor biroului electoral nu rezistă criticii și nu vor fi analizate de instanță în continuare, or, în prezenta speță s-a ridicat problema discriminării în exercitarea dreptului la vot și nu dimensiunea ilegalității sau temeiniciei refuzului acordării dreptului la vot.

În privința argumentelor părții reclamante invocate pe marginea încălcărilor procesuale pretins a fi admise de către CPEDAE cu prilejul emiterii deciziei nr. 127/17 din 29 decembrie 2017, instanța învederează faptul că, există disonanță între art. 15 alin. (1) din Legea cu privire la asigurarea egalității și art. 51 din Legea cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, la capitolul termenului fixat de legislator în vederea soluționării plângerii. Având în vedere faptul că Legea cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității este una ordinară, iar Legea cu privire la asigurarea egalității una organică, ultima se aplică cu prioritate în virtutea rigorilor consacrate în Legea cu privire la actele normative și Constituția Republicii Moldova. Respectiv, soluționarea plângerilor depuse la 19 octombrie 2017 prin decizia din 29 decembrie 2017 se încadrează în termenul legal, mai mult, punând în balanță principiul contradictorialității, dreptul la apărare recunoscut participanților la procedura în cauza nr. 127/17 și având în vedere misiunea CPEDAE de a stabili echidistant și obiectiv toate circumstanțele relevante ale cazului, instanța consideră că în interesul acestora principii și valori fundamentale, la caz, a fost justificată prelungirea termenului. De altfel, scurgerea termenelor nu ar trebui să acționeze în detrimentul substanței drepturilor și

principiilor fundamentale ale omului, mai ales atunci când sunt puse în discuție aspecte complexe și sensibile ce interesează în egală măsură toții participanții litigiului, totodată, o eventuală depășire a termenului legal ar putea conduce la anularea actului emis cu asemenea vicii doar atunci când depășirea este substanțială, susceptibilă să atingă grav întreaga procedură derulată de către autoritatea publică și actul emanat de ea. Or, nu trebuie confundată graba cu urgența sau celeritatea, iar orice încălcare trebuie corelată cu impactul asupra drepturilor și intereselor legitime ale persoane ce le evocă, nu deduse din circumstanțe abstracte.

Celelalte pretinse încălcări de sorginte procesuală și materială invocate de CEC în cuprinsul acțiunii pe lângă faptul că sunt declarative și nu au un suport probant elocvent, se combat din însăși analiza raportului din 23 noiembrie 2017 și deciziei nr. 127/17 din 29 decembrie 2017 din care rezidă că actul administrativ este unul motivat, s-a urmat procedura prevăzută în art. 15 din Legea cu privire la asigurarea egalității și art. 54-60 din Legea cu privire la activitatea CPEDAE, au fost citate persoanele vizate în cauză, în rezultatul audierii în ședință a pozițiilor petiționarilor, reclamatei și persoanei interesate, precum și analizei materialului probatoriu prezentat. Ședința de audiere și ședința de deliberare nu sunt echipolente ca sens juridic și nu trebuie confundate, organizarea și petrecerea fiecărei din ele se ghidează de anumite rigori consacrate în cadrul legislativ pre notat.

În lumina celor menționate, actul administrativ contestat în prezenta cauză este legal și întemeiat, iar pretențiile părții reclamante sunt nefondate și pasibile respingerii.

În conformitate cu prevederile art. 219, 224, 225, 229 din Codul Administrativ al Republicii Moldova, instanța de judecată,

### **h o t ă r ă ș t e:**

Se respinge ca neîntemeiată acțiunea înaintată de Comisia Electorală Centrală împotriva Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității, intervenienți accesorii Ministerul Justiției al Republicii Moldova, Centrul de plasament temporar pentru persoane cu dizabilități (adulte) Bădiceni, r. Soroca, Internatul Psihoneurologic din Bădiceni, Consiliul r. Soroca, Primăria

com. Bădiceni, r. Soroca, Rău Vitalie și Carpova Capitolina cu privire la anularea deciziei nr. 127/17 din 29 decembrie 2017.

Hotărârea susceptibilă de atac cu apel la Curtea de Apel Chișinău, în termen de 30 zile de la pronunțarea dispozitivului hotărârii judecătorești, prin intermediul Judecătoriei Chișinău (sediul Râșcani).

**Președintele ședinței,**  
**Judecător**  
**Marcel**

**Gandrabur**